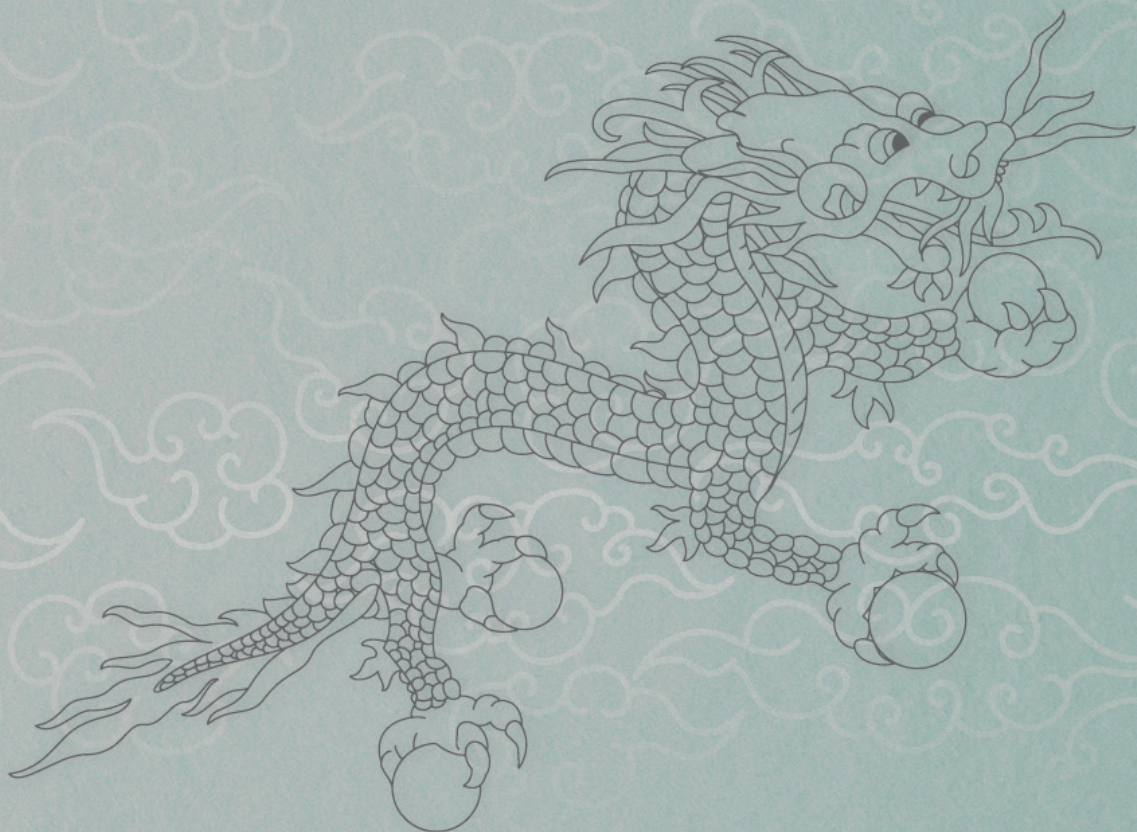

KERÉKNYOMOK

TÁRSADALMI, ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

2023

TARTALOM

TANULMÁNYOK

- 3 Porosz Tibor**
A Buddha szubsztanciaellenes negatív ontológiája
- 43 Kelényi Béla**
A tükrö(ződés)t néző *bódhiszattva*
- 61 Király Gábor**
Cselekvési kiindulópontok – A cselekvőképesség szociológiai és buddhista szemléletű tárgyalása
- 80 Gelle Zsóka**
Tibeti források sNgags 'chang Shākya bZang po életéről
- 98 Gáncs Nikolasz**
Shingon buddhista temetés Japánban egy külföldi szemével
- 113 Majer Zsuzsa**
A 10. *bogd* beiktatása – az első visszhangok és hatás a mongol szertartásrendszerre
- 137 Karma Ura**
Az Össz nemzeti Boldogság: teljességre törekvő fejlődés
- 168 Françoise Pommaret**
A női vallásgyakorlók szerepének megerősödése a mai Bhutánban
- 185 Valcsicsák Zoltán**
Bódhiszattva vállalkozók Bhutánban

KRITIKÁK, RECENZÍÓK

BHUTÁN

- 199 Donald S. Lopez Jr.**
– Thubten Jinpa. *Dispelling the Darkness. A Jesuit's Quest for the Soul of Tibet*. Cambridge MA, London: Harvard University Press, 2017. (Kuzder Rita)
- 203 The Amṛtasiddhi and Amṛtasiddhimūla. The Earliest Texts of the Haṭhayoga Tradition.**
Critically edited and translated by James Mallinson and Péter-Dániel Szántó. Pondicherry: IFP EFEO, 2021. (Törzsök Judit)
- 209 Summaries in English**
- 129 Valcsicsák Zoltán – Zsolnai László**
Bhután, a Mennydörgő Sárkány és az Össz nemzeti Boldogság földje
- 132 Karma Phuntsho**
Bevezetés a bhutáni buddhista hagyományokba

B H U T Á N

VALCSICSÁK ZOLTÁN – ZSOLNAI LÁSZLÓ

Bhután, a Mennydörgő Sárkány és az Össz nemzeti Boldogság földje

A himalájai Bhutáni Királyság sok szempontból figyelemreméltó hely. A tibeti buddhizmus *drukpa kagyü* irányzatának legfontosabb központja a világon, olyan meseszerű, ködbe burkolódzó zárandokhelyekkel, mint a 3100 méter magasan a meredek sziklákra tapadó, „égi hajszálon függő” Tigrisfészek kolostor. Az ország évszázadokig szinte teljesen el volt zárva a külvilágtól, gyarmat nem volt, és jórészt kimaradt a 20. század radikális gazdasági és társadalmi változásaiból. Bhutánban az 1950-es évekig feudális viszonyok uralkodtak. Nem voltak városok, modern ipar, aszfaltúthálózat, vezetékes telefon, közoktatási rendszer, egészségügyi ellátás, papírpénz, és a lakosság túlnyomó része távoli, elzárt kistelepüléseken, elektromos áram nélkül, robot és terményadó sújtotta, írástudatlan, önellátó földművesként élt.

Ma Bhután 780 ezer lakója egy kevesebb, mint fél magyarországnyi területen él, északon a kínai határon 7500 méteres hófödte hegycsúcsokkal, délen az indiai határon 100 méteren fekvő szubtrópusi erdőkkel szegélyezve. Az ország fele természetvédelmi terület, 70%-át őserdő borítja és az alkotmány alapján ez a szám 60% alá soha nem eshet. Bhután a világ azon néhány országának egyike, amelyik karbon negatív, azaz több széndioxidot köt meg, mint amennyit kibocsát. A buddhizmus tanításai és a természet tisztelete miatt Bhutánban tilos a vadászat, a halászat, és a hegemászás.

A nyitás a külvilág felé az internet, a kábeltelevízió és később a mobiltelefonhálózat bevezetésével, valamint a turizmus beindulásával a 2000-es években gyorsult fel. A változások a növekvő számú diplomás fiatallal, az angol nyelv elterjedésével, a külföldi ösztöndíj- és munkalehetőségekkel és a gyors városfejlődéssel felforgatták Bhután tradicionális életmódú társadalmát. Nőtt a kivándorlás, a munkanélküliség, a bűnözés, a mentális problémák előfordulása, az alkoholizmus és a kábítószerhasználat.

Az 1970-es évek óta követett Össz nemzeti Boldogság társadalomszervezési filozófia következtében Bhután a 20. században óvatosan nyitott a globalizált világra. Az ország infrastruktúrájának, gazdaságának fejlesztése közben igyekezett megőrizni kulturális, spirituális és természeti értékeit. Jelenleg Bhután egyik legnagyobb kihívása egy olyan jól működő gazdaság és vállalkozási szektor kialakítása, amely elég munkahelyet teremt, hozzájárul az általános anyagi jóléthez, fenntartja az egészségügyi és más szolgáltatások megfelelő szintjét, miközben nem rombolja le a hagyományos buddhista (és a szintén jelenlévő hindu) kultúrát, nem szennyezi a környezetet, nem zilálja szét a közösségeket, és nem a profitmaximalizáló üzleti stratégiát követi. Ezen cél eléréséhez nyújta-

nak megoldást a buddhista értékeket követő, környezettudatosan és etikusan működő ún. „*bódhiszattva* vállalkozók”.

Bhután történelmi elzárkózása és a hivatalos diplomáciai kapcsolatok mai napig fennálló hiánya miatt Magyarország és Bhután között a kormányközi kapcsolatok minimálisak. A kulturális és szakmai kapcsolatépítésnek 2011-ben a Magyar-Bhutáni Baráti Társaság (MBBT) megalakulása adott lendületet, amely eseményre Budapesten Karma Phuntsho előadásával került sor. Az MBBT az elmúlt években számos szakmai programot szervezett, amelyeken előadást tartott – többek között – Françoise Pommaret tibetológus, Bhután specialista, Michael Rutland az Egyesült Királyság első bhutáni tiszteletbeli konzulja, és Lyonpo Kinzang Dorji volt bhutáni miniszterelnök.

A következő tematikus összeállításunkban négy Bhutánról szóló tanulmányt adunk közre:

Karma Phuntsho *Bevezetés a bhutáni buddhista hagyományokba* című írása a bhutáni spirituális hagyományok történelmi fejlődését tekinti át a pre-buddhista időktől és a buddhizmus elterjedésétől kezdődően a bhutáni buddhista állam kialakulásáig, valamint a hagyományt alkotó pre-buddhista és buddhista rendszerek, illetve az új szekuláris, globális és tudományos modernitás közelmúltbeli találkozásáig, olyan nagyhatású mesterek és vezetők említésével, mint Padma szambhava, Pema Lingpa, és Zhabdrung Ngawang Namgyal.

Karma Ura *Az Össznmzeti Boldogság: Teljességre törekvő fejlődés* című tanulmánya bemutatja a Bruttó Hazai Termék (GDP), a szubjektív jóllét (SWB) és az Össznmzeti Boldogság (GNH) mutatók felépítését, mérési módszereit, főbb jellemzőit és korlátait, valamint javaslatokat tesz arra, hogy miként tudnának jobban egymásra épülni, ahelyett, hogy elszigetelten alkalmaznánk őket. Bepillantást nyújt a bhutáni GNH index intézményi háttérébe, szerkezetébe, számítási módszereibe, szakpolitikai és egyéb alkalmazásaiba. Ismerteti a 2010-ben és 2015-ben végzett bhutáni országos GNH felmérés eredményeit és megmutatja, hogy milyen kapcsolat van a buddhista értékek és tanítások és az Össznmzeti Boldogság koncepciója között.

Françoise Pommaret *A női vallásgyakorlók szerepének megerősödése a mai Bhutánban* című tanulmánya bemutatja a mai Bhután női buddhista gyakorlóinak csoportjait és társadalmi és vallási szerepüket. A történelmi áttekintés mellett bepillantást enged a növekvő népszerűségnek örvendő modern, világi buddhista gyakorlatokba, és leírja, hogy miképpen vált a hivatásos vallásgyakorlás elérhetőbbé a bhutáni nők számára.

Valcsicsák Zoltán a *Bódhiszattva vállalkozók Bhutánban* című írásában rámutat arra, hogy a jelenlegi *antropocén* kor környezeti, gazdasági és társadalmi kihívásai új típusú, értékorientált vállalkozókat igényelnek. A buddhista spirituális és etikai értékeket követő vállalkozókat Bhutánban *bódhiszattva* vállalkozóknak hívjuk. A tanulmány bemutatja ezen vállalkozók értékhatárét és kapcsolódását a buddhista értékekhez és a *bódhiszattva* eszményhez. A *bódhiszattva* vállalkozások gyakorlatát négy bhutáni vállalkozás példáján keresztül szemlélteni.

Reményeink szerint a Bhutánról szóló tematikus összeállításunk katalizálni fogja az érdeklődést és az aktív elköteleződést ez iránt a különleges, egyedi buddhista kultúrájú kis ország iránt.

Válogatott szakirodalom

Magyarul

- Kelényi B. 1999. „„Sárkányország” Európában. Bhutan – Buddhistsches Königreich im Himalaya / Bhutan – Mountain Fortress of Gods című kiállítás.” *Tabula* 2 (2): 167-172.
- Dowman, K. 2002. *Az isteni örült. Drukpa Künli magasztos élete és dalai*. Budapest: Bódhiszattva Kiadó.
- Valcsicsák Z. 2015. *Álmomban Bhutánban ébredtem. Utazások a Mennydörgő Sárkány és a Bruttó Nemzeti Boldogság földjén*. Budapest: Oniva. (www.bhutankonyv.hu)
- Dzongszár Dzsamjang Khjence. 2020. *Mitől nem leszel buddhista?* Budapest: Glint.

Angolul

- Aris, M. 1979. *Bhutan: The Early History of a Himalayan Kingdom*. Warminster: Aris & Phillips.
- Aris, M. 1994. *The Raven Crown: The Origins of Buddhist Monarchy in Bhutan*. London: Serindia.
- Choden, K. 1994. *Folktales of Bhutan*. Bangkok: White Lotus.
- Ricard, M. 2009. *Bhutan. The Land of Serenity*. London: Thames & Hudson.
- Phuntsho, K. 2013. *The History of Bhutan*. Noida: Random House India.
- Altmann, K. 2016. *Fabric of Life - Textile Arts in Bhutan: Culture, Tradition and Transformation*. Berlin/Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110428612>
- Guyer-Stevens, S. & Pommaret, F. 2021. *Divine Messengers: The Untold Story of Bhutan's Female Shamans*. Boulder: Shambhala.
- Ura, K. 2023. *Bhutan: The Unremembered Nation. Vols. 1-2*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192865403.001.0001>

Internetes források

- Magyar-Bhutáni Baráti Társaság: www.bhutan.info.hu (az MBBT tíz éve: [https://mailchi.mp/a889f8b93110/10-eves-az-mbbt?fbclid=IwAR2ZYRIvgD29clRGUd1ZOd3HmSYoMEN_qJfAv9bcUMIvt5R-0xUnsH8MGM;](https://mailchi.mp/a889f8b93110/10-eves-az-mbbt?fbclid=IwAR2ZYRIvgD29clRGUd1ZOd3HmSYoMEN_qJfAv9bcUMIvt5R-0xUnsH8MGM; fotogaléria: https://www.bhutan.info.hu/kepgaleria/) fotogaléria: <https://www.bhutan.info.hu/kepgaleria/>) [utolsó letöltés: 2023. május]
- A Tsadra Alapítvány Buddha-természet projektje: https://buddhanature.tsadra.org/index.php/Main_Page [utolsó letöltés: 2023. május]
- A Loden Alapítvány: www.loden.org [utolsó letöltés: 2023. május]
- Centre for Bhutan and GNH Studies: <https://www.bhutanstudies.org.bt> [utolsó letöltés: 2023. május]
- A 2022. évi GNH felmérés eredményei: https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:8bcd6578-8d23-4243-93fe-73282e04b648/download_file?file_format=application%2Fpdf&safe_filename=Ura_et_al_2023_2022_gnh_report.pdf&type_of_work=Report [utolsó letöltés: 2023. május]